

Recenzja pracy doktoranckiej "Fenomeny olfaktoryczne w kulturze i sztuce XX i XXI wieku" pani Zuzanna Sokołowska.

Plik PDF który otrzymałem dotyczy fenomenów olfaktorycznych w kulturze i sztuce XX i XXI wieku. Zawiera on rozprawę doktorską autorstwa Zuzanny Sokołowskiej, napisaną pod kierunkiem profesora Adama Regiewiczza z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Początkowo poczułem pewne rozczarowanie plik pdf znak czasu jak będę mógł powąchać druk, papier, farbę drukarską, odczuć innym zmysłem niż wzrok owe dzieło. Ale przyszło i pisemne wydanie natychmiast otwieram i wsadzam nos pomiędzy strony i co ? straszny zapach kleju – wracam do pdf patrząc na papier z wklejonymi kolorowymi zakładkami tam gdzie pokolorowałem strony .

Ocena rozprawy.

W pracy znajduje się spis treści, wstęp oraz rozdziały poświęcone m.in. anatomii zmysłu węchu, wykorzystaniu zapachu w mediach, takich jak kino, wirtualna rzeczywistość, malarstwo, fotografia, literatura, prasa i radio, a także modelom przestrzeni zapachowych w literaturze. Całość to 253 strony - .szczególnie dobrze jest przemyślana struktura pracy, bardzo podoba mi się podział na rozdziały, każdy rozdział to pełne i wielowątkowe spojrzenie na ów fenomen świata zmysłów.

Można w niej znaleźć wiele ciekawych informacji na temat olfaktorycznych fenomenów w kulturze i sztuce, które mogą zainteresować osoby zainteresowane tematyką związaną z zmysłem węchu i jego wpływem na nasze doświadczenia kulturowe i artystyczne. Czyż w dniu codziennym nie doświadczamy zapachu , który nami kieruje, podnieca, powoduje różne chęci. Ta praca to hołd i uzmysłowienie nam jak bardzo owe

olfaktoryczne doznania mają wpływ na to kim jesteśmy i co robimy. Może nawet kim się stajemy. /Pachnidło/

Według dostępnych mi informacji, aktualny stan badań nad zmysłem węchu skupia się przede wszystkim na określeniu drogi układu węchowego. Proces odbierania bodźców węchowych nie został jeszcze w pełni zbadany, ale kognitywisty i neurobiolodzy poświęcają mu coraz więcej uwagi..

Pod względem anatomicznym, najlepiej zbadanymi strukturami pozostają wzrok, smak, słuch oraz dotyk. Jednakże, niektóre informacje wskazują, że cząsteczki zapachowe osadzają się na nabłonku węchowym i rozpuszczają się w śluzie, co jest jednym z etapów procesu odbierania zapachów. Niestety, dostępne teksty nie zawierają szczegółowych informacji na temat innych aspektów anatomii zmysłu węchu i ich wpływu na nasze doświadczenia zapachowe. Możemy jednak przypuszczać, że różne struktury anatomiczne, takie jak nabłonek węchowy, komórki węchowe i obszary mózgu odpowiedzialne za przetwarzanie informacji zapachowych, odgrywają kluczową rolę w naszym odbiorze i doświadczeniu zapachów.

Tytuł pracy doktoranckiej **"Fenomeny olfaktoryczne w kulturze i sztuce XX i XXI wieku"** od razu przyciąga uwagę i pewien rodzaj radości, gdyż tematyka związana z zapachami i ich rolą w kulturze i sztuce jest niezwykle interesująca i rzadko poruszana, duże brawa dla autorki za odwagę w wejście w taki temat bo autorka stara się nam wykazać istotną rolę tych zmysłów – bada i przedstawia nam aktualny stan badań nad tymi zmysłami oraz wielowarstwowość olfaktorycznej narracji w kulturze.

Praca ta stanowi kompleksowe i dogłębne badanie fenomenu zapachów w kontekście współczesnej kultury i sztuki, skupiając się na dwóch ostatnich wiekach.

Autorka omawia różne media i ich wykorzystanie zapachu jako elementu twórczości i działań w różnych przestrzeniach kulturowych.

Jednak można przypuszczać, że różne media mogą eksperymentować z zapachem w celu wzbogacenia doświadczenia odbiorcy. Pozwoliłem sobie na pytanie o zapach sztucznej inteligencji, co ma do powiedzenia czym jest zapach – oto co otrzymałem od Chat GPT – „Zapach jest jednym z pięciu głównych zmysłów, który pozwala nam odbierać i rozpoznawać różnorodne substancje chemiczne w naszym otoczeniu. Jest to percepcja chemiczna, która powstaje w wyniku oddziaływania cząsteczek zapachowych na receptory w naszej jamie nosowej. Zapachy są generowane przez lotne substancje chemiczne, które unoszą się w powietrzu i docierają do naszego nosa podczas oddychania. Kiedy cząsteczki zapachowe dostają się do nosa, interakcjonują one z receptorami znajdującymi się w nabłonku węchowym. Receptory te przekazują

sygnały nerwowe do mózgu, gdzie są interpretowane jako konkretne wrażenia zapachowe.

Nasz zmysł węchu jest niezwykle czuły i potrafi rozpoznać szeroki zakres zapachów. Istnieje ogromna różnorodność zapachów, które możemy odczuwać - od kwiatowych i owocowych po drzewne, przyprawowe, chemiczne i wiele innych. Zapachy mają również zdolność wywoływania silnych emocji i wspomnień, ponieważ są ściśle związane z obszarami mózgu odpowiedzialnymi za emocje i pamięć. Zapachy odgrywają istotną rolę w naszym życiu codziennym. Mają wpływ na nasze samopoczucie, nastrój, preferencje kulinarne, a także są wykorzystywane w przemyśle perfumeryjnym, kulinarnym, kosmetycznym, a nawet terapeutycznym. Ponadto, zapachy są również ważnym elementem w kulturze i sztuce, gdzie są wykorzystywane do tworzenia atmosfery, wywoływania emocji i komunikacji artystycznej.

W skrócie, zapach jest percepcją chemiczną, która powstaje w wyniku interakcji cząsteczek zapachowych z receptorami w nosie. Jest to ważny zmysł, który pozwala nam rozpoznawać i interpretować różnorodne wrażenia zapachowe, mając wpływ na nasze doświadczenia zmysłowe, emocje i pamięć.”

Uf całkiem nie zły wynik. Daje go ze względu na ostateczne zdanie autorki w pracy, które cytuję; „Sama zresztą je codziennie dla siebie tworzę, co sprawia, że nie potrzebuję wirtualnej rzeczywistości do doznawania innych światów i wrażeń. Mam je tak naprawdę w...nosie.” zgadzam się na razie możemy jeszcze kilka lat mieć w nosie ten wirtualny świat ale.....dopadnie nas on właśnie poprzez nasze nosy i uświadamiam sobie, że sztuczna inteligencja zastąpi i wyeliminuje wielu ludzi z różnych kręgów działania a nowe obszary rzeczywistości dotkną nas wszystkimi zmysłami.

Przeskoczę teraz do 2.4.1 Model natury. – „geografia zapachowa” wspaniały cytat strona 83 – „konkretny zapach powoduje, że nieświadomie wchodzimy w przestrzeń całkowicie zapomnianą przez siatkówkę; nozdrza budzą zapomniany obraz i zaczynamy marzyć” o tak zapach rozmarynu zawsze kojarzy mi się z południem Włoch i ciepłem, od razu czuje to spektrum światła w całym sobie. Ta część pracy to wręcz oddzielny temat na kolejny doktorat.

Model natury odnosi się do zapachu przestrzeni, takich jak powietrze, miasta czy wnętrza, i ma ścisły związek z pojęciem smellscape, czyli terytorium, które posiada określony, charakterystyczny wyłącznie dla niego aromat. Model istoty ożywionej ma bezpośredni związek z indywidualnymi wrażeniami olfaktorycznymi i tożsamością człowieka. Model aromatów stworzonych bezpośrednio przez człowieka dotyczy zapachów wykreowanych przez człowieka, takich jak zapachy własnego lub innego ciała, czy zapachy natury i roślin.

Kino, na przykład, może wykorzystywać zapachy jako element atmosferyczny, aby wzmocnić emocje i oddziaływać na zmysły widza. Wirtualna rzeczywistość może próbować symulować zapachy, aby jeszcze bardziej zanurzyć użytkownika w wirtualnym świecie.

Malarstwo i fotografia mogą również eksperymentować z zapachem jako elementem wizualnym, tworząc dzieła, które pobudzają wyobraźnię i zmysły. Literatura może opisywać zapachy w sposób, który pozwala czytelnikowi wizualizować i doświadczać ich w umyśle. Prasa i radio mogą również wykorzystywać opisy zapachów, aby tworzyć atmosferę i oddziaływać na odbiorców. Należy jednak pamiętać, że konkretny sposób wykorzystania zapachu w poszczególnych mediach może się różnić i zależeć od twórców i ich intencji artystycznych. Możliwości jest coraz więcej.

W pracy omówione zostały trzy modele przestrzeni zapachowych w literaturze: model natury, model istoty ożywionej oraz model aromatów stworzonych bezpośrednio przez człowieka.

Analizując kontekst przestrzeni obecnych w dziełach literackich, warto zwrócić uwagę na obecność zapachów w różnych kontekstach i znaczeniach, które wpływają bezpośrednio na synestezyjny odbiór treści. Przykłady literackie, które zawierają opisy zapachów, mogą pomóc czytelnikowi wizualizować i doświadczać zapachów w umyśle, co może wpłynąć na jego postrzeganie i zrozumienie tekstu. Należy jednak pamiętać, że sposób wykorzystania zapachu w literaturze może się różnić i zależeć od twórców i ich intencji artystycznych.

Autorka pracy doktoranckiej podchodzi do tematu z dużym profesjonalizmem i wnikliwością. Przeglądając literaturę, przeprowadzając badania i analizując szerokie spektrum przykładów artystycznych, udaje jej się stworzyć wszechstronne spojrzenie na zapachy jako zjawisko kulturowe i artystyczne. Praca jest doskonale zorganizowana, a argumenty przedstawiane przez autorkę są klarowne i dobrze udokumentowane. Jednym z mocnych punktów tej pracy jest szerokie spektrum omawianych tematów związanych z zapachami. Autorka dotyka różnych dziedzin kultury i sztuki, takich jak literatura, malarstwo, film, performance czy design, analizując w jaki sposób zapachy są wykorzystywane w tych kontekstach. Przykłady, które autorka przytacza, są różnorodne i dobrze dobrane, co sprawia, że czytelnik może zobaczyć różne oblicza zapachów w różnych formach artystycznych.

Kolejnym aspektem, który wyróżnia tę pracę doktorancką, jest pogłębiona analiza znaczeń i konotacji zapachów w kulturze i sztuce. Autorka bada, w jaki sposób zapachy mogą pobudzać nasze zmysły, wywoływać emocje, przywoływać wspomnienia czy tworzyć atmosferę. Analiza ta pozwala na lepsze zrozumienie roli zapachów jako ważnego elementu w twórczości artystycznej, ale także jako medium komunikacji i ekspresji kulturowej. Dlatego cieszy mnie fakt recenzowania tak dobrej pracy.

Należy również docenić sposób, w jaki autorka przedstawia swoje wnioski i perspektywy na przyszłość. Praca nie tylko analizuje istniejące zjawiska, ale również sugeruje, w jaki sposób zapachy mogą ewoluować w przyszłości i jak mogą być wykorzystane w nowych kontekstach artystycznych. To podejście przyszłościowe i twórcze sprawia, że praca jest inspirująca i otwiera pole do dalszych badań i refleksji.

Jednakże, warto zaznaczyć, że praca doktorancka mogłaby być jeszcze bardziej interdyscyplinarna. Mimo że autorka porusza wiele różnych dziedzin i przykładów artystycznych, w nie których miejscach brakuje dogłębnego spojrzenia na konkretną dziedzinę i jej specyfikę w kontekście zapachów. Rozszerzenie analizy w niektórych obszarach mogłoby wzbogacić pracę i dostarczyć jeszcze większej głębi w zrozumieniu fenomenu olfaktorycznego. Ale czy nie powstało by wtedy kilka doktoratów. Autorka uświadamia nam jak wiele obszarów badań i studiów ma przestrzeń zwana Fenomeny olfaktoryczne szczególnie ważne i istotne o dziwo stanie się to również w przestrzeni wirtualnej.

Konkluzja

Rozprawa doktorska mgr. Zuzanna Sokołowskiej stanowi w pełni oryginalny tekst rozwiązania problemu naukowego. Przedmiot rozprawy i jej główny cel odnoszą się do bardzo ciekawej i wartej zbadania sfery naszego życia, czyż zapach i „gogolowski nos” nie prowadzi nas przez własne życie fizyczne i duchowe. Szczególnie autorka ujęła

mnie cytuję „nie potrzebuje wirtualnej rzeczywistości do doznawania innych światów i wrażeń. Mam je tak naprawdę w nosie „ – popieram, lubię papierowe próbki z perfumerii dają memu nosowi ogromne spektrum przestrzeni realnej.

Podsumowując, praca doktorancka "Fenomeny olfaktoryczne w kulturze i sztuce XX i XXI wieku" to imponujące badanie roli zapachów w kontekście współczesnej kultury i sztuki. Autorka prezentuje szerokie spojrzenie na temat, dostarczając dogłębnej analiz i inspirujących wniosków. Praca stanowi wartościowy wkład w badania nad zapachami jako ważnym aspektem naszego doświadczenia kulturowego, artystycznego i duchowego.

Reasumując całość oceniam bardzo pozytywnie proszę Szanowną Radę Wydziału o przyjęcie pracy doktorskiej i dopuszczenie do obrony.

Prof. Andrzej Głowacki